

דף יט.

עין משפט א.

יו"ד סימן שלד פעיף מג

מג. על כ"ד דברים מנדין. א. המבזה את החכם אפי' לאחר מותו^ק.
 ב. המבזה שליח בי"ד^ר. ג. הקורא לחבירו עבד^ש. ד. המזלזל בדבר אחד
 מדברי סופרים^ת, ואצ"ל מדברי תורה. ה. מי ששלחו עליו ב"ד וקבעו
 לו זמן ולא בא^א. ו. מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן
 כפי שפסקו^ב. ז. מי שיש בידו דבר המזיק^ג. ח. המוכר קרקע שלו
 לעכו"ם אנס, מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהאנס
 לישראל חבירו^ד שהוא המצרן לעכו"ם. ט. המעיד על ישראל בערכאות
 והוציא ממנו ממון בעדותו שלא כדין, מנדין אותו עד שישלם מה
 שנתחייב^ה זה ע"פ עדותו שלא כדין. י. שוחט כהן שאינו מפריש מתנות
 כהונה ונותנם לכהן אחר, מנדין אותו עד שיתן^י. יא. המחלל יו"ט שני
 של גלויות אע"פ שהוא מנהג^ז. יב. העושה מלאכה בערב פסח אחרי
 חצות^ח. יג. המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה בדברי שקר^ט. יד.
 המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ^י. טו. המביא את הרבים

- ק. מברכות י"ט ע"א.
- ר. מקידושין ע' ע"ב.
- ש. שם דף כ"ח ע"א.
- ת. ממשנה ו' פ"ה מעדויות לדברי ר' יהודה.
- א. מבב"ק דף קי"ב ע"ב.
- ב. שם בדף קי"ג ע"א.
- ג. מבב"ק ט"ו ע"ב.
- ד. מבב"ק קי"ד ע"א.
- ה. מימרא דרב שם בב"ק.
- ו. מחולין קל"ב ע"ב מימרא דרב חסדא.
- ז. מפסחים נ"ב ע"א.
- ח. שם בדף נ' ע"ב.
- ט. מנדרים ז' ע"ב.
- י. מברכות י"ט ע"א, וביצה כ"ג ע"א.

לידי חילול השם^כ. טז. המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ^ל ע"פ מה שהיו רגילים לקבוע בארץ ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים. יז. המכשיל העיור^מ. יח. המעכב את הרבים מלעשות מצוה^נ. יט. טבח שיצאה טריפה מתחת ידו^ס. כ. טבח שלא הראה בדיקת סכינו לחכם^ע. כא. המקשה עצמו לדעת^פ. כב. המגרש את אשתו ועשה שותפות עם גרושתו^צ או במשא ומתן המביאן להזקק זה לזה כשיבואו לבית הדין מנדין אותם. כג. חכם ששמועתו רעה^ק. כד. המנדה למי שאינו חייב נידוי^ר.

הגה: ואין צריך לענין נידוי עדות וראיה ברורה^ש, אלא אומד הדעת באמיתות הדברים שהתובע טוען ברי לי ואז אפי' אשה או קטן נאמנים אם הדעת נותנת שאמת היה.

עין משפט ב. יו"ד סימן רמג סעיף ז

ז. ט. מי שהעידו עליו שביזה ת"ח אפי' בדברים, אפי' שלא בפניו, בית דין היו מנדין אותו^ת ואין מתירין לו עד שירצה^א החכם שנדרוהו בשבילו.

- כ. מירושלמי פ"ג דמו"ק בעובדא דחוני המעגל שם.
- ל. מברכות ס"ג ע"א, וכדרך שהיו קובעין אז ומעברין בזמן חכמי המשנה.
- מ. מו"ק י"ז ע"א.
- נ. מירושלמי פ"ג דמו"ק.
- ס. מסנהדרין דף כ"ה ע"א.
- ע. מחולין דף י"ח ע"א.
- פ. מנדה י"ג ע"ב.
- צ. מכתובות כ"ח ע"א.
- ק. ממז"ק י"ז ע"א.
- ר. שם.
- ש. ממהרי"ק בשורש ק"כ, ממז"ק דף י"ז ע"א דת"ח עבד דינא וכו'.
- ת. עדויות פ"ה ממשנה ו' שנידו את ר"ע ובמ"ק דף ט"ו ע"א.
- א. כתב בב"י בסוף סי' של"ד דהיינו שיבקש ממנו מחילה, ואם ביקש ממנו איזה פעמים ולא נתרצה אפ"ה מתירין לו מאחר שעשה המוטל עליו, ומרבו שהולך ממנו לבקש מחילה אפי' אלף פעמים היינו לענין שהוא צריך לפייסו, אבל לא לענין שלא יתירו לו נדויו עד שיפייס. ש"ך ס"ק י"ג.

ואם ביזה את החכם לאחר מותו בי"ד היו מנדין אותו ומתירין לו כשיחזור בתשובה ^ב.

הגה: אין דין ת"ח בזה"ז לענין שהמביישו יתן לו ליטרא זהב ^ג, מ"מ יקנסו הב"ד המבייש לפי המבייש והמתבייש ^ד ובלבד שלא יתחיל החכם במריבה לבזות בני אדם שלא כדין ויגרום בזה שיבזוהו ויתרסו כנגדו. מ"מ אף שהחכם התחיל קצת אין רשות לכל אדם להתחצף כנגדו ולענות לו בעזות, והכל לפי ראות עיני הדיינים.
יו"ד סימן שלד סעיף מז

מז. מה. המבזה את החכם אפי' בדברים ואפי' לאחר מיתה אם יש עדים בדבר ^ה בי"ד מנדין אותו ברבים, והם מתירין לו

כשיחזור בתשובה אבל אם החכם חי אין מתירין לו עד שיפייס החכם.

הגה: ואם עשה המוטל עליו ואין החכם רוצה למחול לו, מתירין לו נידויו ^ו.

מז. מו. החכם בעצמו יכול לנדות לכבודו העם הארץ שהפקיר נגדו ^ז, ואין צריך לא עדים ולא התראה ^ח, ואין מתירין לו עד שירצה החכם, ואם מת החכם באים ג' ומתירין לו.

ב. מברכות דף י"ט ע"א, ובירושלמי פ"ג דמ"ק מביא ראייה מהמשנה דאפי' אחר מותו. **ג.** עיין בחו"מ בסוף סי' א' ובש"ך שם. ולעיל באות י"א בהערות במש"כ, ובברכי יוסף הביא משבות יעקב דמ"מ דין צורבא מרבנן יש להם גם בזה"ז, והוא חלק עליו דאין להם גם דין צורבא מרבנן, ע"ש.

ד. עיין בחו"מ סי' ת"כ סעיף כ"ד.

ה. ולפעמים א"צ עדים כשרים אלא אפי' אשה או קטן או קרובים נאמנים בדבר של קטטות, כ"כ המהרי"ק בשורש ק"פ, וכן כתב הרמ"א בחו"מ ס"ס ל"ח. ש"ך ס"ק צ"ו.

ו. וכ"כ הב"י.

ז. מברייטא במו"ק ט"ז ע"א.

ח. מזה דשליח בי"ד נאמן כבי תרי לשמעתא, בב"ק דף קי"ב ע"ב, וקל וחומר לחכם עצמו. כ"כ הב"י.

עין משפט ד.

אור"ח סימן קנח סעיף ט

ט. י. צריך ליזהר בנטילת ידים שכל המזלזל ^ט בנט"י חייב נידוי, ובא לידי עניות ונעקר מן העולם.

עין משפט ה.

יו"ד סימן שלד סעיף ג

ג. ו. מנודה שמת בנידויו מניחין אבן על ארוננו כסקילה, ואין קורעין עליו ואין מספידין אותו ^ו והוא שעובר על דברי חכמים ומופקר, אבל אם עבר על דבר ממון ונידוהו כיון שמת פטור מגזירתם ומספידין אותו כראוי.

עין משפט ו.

אור"ח סימן תעו סעיף א

א. א. מקום שנהגו לאכול צלי בליל פסח אוכלים, ומקום שלא נהגו אין אוכלים גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא ^ב.

ט. וי"א היינו, דכשאוכל תמיד בלא נט"י נעקר מן העולם שעובר על דברי חכמים, והיינו שבתחלה בא לידי עניות ואח"כ מת בלא עיתו ונעקר מן העולם, וע"כ צריך ליזהר בזה אפי' פעם אחת שהרי עונשו כ"כ חמור.
 וי"א גם חיוב בנידוי אינו אלא למי שמזלזל בזה תמיד, כה"ח ע"ד. ומי שהוא בנידוי השמירה מסתלקת ממנו ועי"ז בא לידי עניות ומפסיד ממנו, כה"ח אות ע"ז מהזהר.
 וי"א ובשער הגלגלים מובא דהמזלזל בנט"י מתגלגל במים.
 וי"א ושם מי שאינו מברך ברכת הנהנין ומזלזל בהם חוץ מזה שגזול אביו ואמו גם מתגלגל במים ויש שמתגלגלים בבעלי חיים.
 וי"א ובשער רוק דף ט' ע"ב כתב כי עיקר השגת האדם אל רוק תלויה ע"י כוונת האדם וזהירותו בכל ברכות הנהנין, שעל ידם מתבטל כח חותם הקלי' הנאחזות במאכלים ומשקים ומתדבקים באדם האוכלם אם לא מברך הברכה כמו שצריך בכוונה ובשמחה, כה"ח אות ע"ה-ע"ו.
 וי"א ומי שאינו זהיר בנט"י שבא לידי עניות רמז ג"כ דבר זה בראשי תיבות ענ"י שבא לידי עניות אבל אם נוטלם כראוי יש לכוון לראשי תיבות ענ"י שזה בגימטריה ק"ל שהם כמספר ה' היות הגבורות ויכוון ע"י הנטילה למתקם ע"י החסדים שהם המים ועי"ז יהיה עשיר, כה"ח אות ע"ח.

י. אבל כבודם של החיים עושים לאבלים, שעומדים בשורה ומנחמין. ש"ך ס"ק י"ח.
 ב. ממשנה פסחים נ"ג. ומקום שנהגו שלא לאכול צלי גם בליל ט"ו באייר אסור לאכול צלי וטעם אחד להם, ובאשכנז נהגו שלא לאכול צלי. כה"ח אות א'.
 גם במקום שנהגו לאכול הצלי שמניחים בקערה אין אוכלים אותו בלילה. כה"ח אות ג'.
 גם במקום שנהגו שלא לאכול י"א דוקא בלילות ולא ביום, ויש נהגו גם ביום וגם בלילה בב' ימים ראשונים של פסח, בשלו ואח"כ צלאו אסור במקום שנהגו איסור משום מראית

עין משפט זז.

או"ח סימן עב סעיף ב

ב. אין מוציאין את המת סמוך לק"ש^ל אם אין שהות להוציאו ולקוברו קודם שיגיע זמן ק"ש.

ואם התחילו להוציאו אין מפסיקין כדי לקרותה.

יו"ד סימן שדמ סעיף יב

יב. ח. העם העוסקים בהספד כל זמן שהמת מוטל לפנייהם, נשמטים אחד אחד וקורין את שמע ומתפללין, אבל אם אין המת לפנייהם יושבין וקורין אבל האונן יושב ודומם והוא מצדיק עליו את הדין ואומר י"ר מלפניך ה' א' שתגדור פרצותינו ופרצות עמך בית ישראל ברחמים.

עין משפט ט.

או"ח סימן עב סעיף ג

ג. ג. העם העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפנייהם נשמטים אחד אחד וקוראין ומתפללין^מ, ואם אין המת מוטל לפנייהם הם קוראין ומתפללין והאונן יושב ודומם.

עין משפט י.

יו"ד סימן שעו סעיף ב

ב. ב. הבא לכבד חברו ולקום מפניו אומר לו שב אלא א"כ הוא אבל או חולה^ב דמשמע שב באבילות שלך או שב בחולי שלך.

הגה: לא יאמר אדם לא נפרעתי כפי מעשי וכיוצא בזה, שאל יפתח אדם פיו לשטן^ס.

העין. מ"א ס"ק א'.

ל. אפי' של ערבית אפי' שזמנה כל הלילה. מ"א ס"ק ב' בדעת מר"ן. ויש מקילין. ונראה דהכל לפי הענין והזמן. ואם אפשר אין לזוז מדברי מר"ן ז"ל.

ואם הגיע זמן ק"ש ימתינו שיעור שרוב הקהל התפללו, כה"ח אות ה'.

מ. דא"א שיקראו כולם בפני המת משום לועג לרש.

נ. מימרא דר"י שם בדף כ"ז ע"ב, וכיון שאכל חייב בכל המצוות עומד מפני חכם או זקן רק שאין אומרים לו שב, שאכל חייב בכל המצוות. וכתב הברכי יוסף מזה גם בט' באב חייבים בקימה והידור.

ס. בהגהת אלפסי בפ' מי שמתו. וגמ' ריש פ"ג דברכות.

הגה: לא יאמר לאבל מה לך לעשות כי א"א לשנות, שזהו כגידוף^ע דמשמע
הא אם אפשר לשנות היה עושה אלא יקבל עליו גזירת השם יתברך
מאהבה.

עין משפט כ. או"ח סימן עב סעיף ד

ה. ד. קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכים
אחריהם לעשות שורה לקבל תנחומין, אם יכולים להתחיל ולגמור
אפי' פסוק ראשון קודם שיגיעו לשורה יתחילו ואם לאו ימתינו.

הגה: והיינו שיש שהות ביום לקרוא אח"כ^פ.

יו"ד סימן שעו סעיף ד

ה. ד. עכשיו נוהגין אחרי סתימת הקבר חולצין הנעליים ומרחיקין מעט
מבית הקברות ואומרים קדיש, שהוא עתיד לחדתא עלמא ואח"כ
תולשין עפר ותולשין עשבים ומשליכים אחריהם^צ ורוחצין את ידיהם
במים.

הגה: י"א דגם יושבים ז' פעמים משום שהרוחות מלוות אותו וכל זמן
שיושבין בורחין ממנו^ק. ובמדינות אלו לא נהגו לישיב רק ג"פ אחר
שרחצו ידיהם, ואומרים כל פעם ויהי נועם וכו' ויושב בסתר.

הגה: נהגו להקפיד שלא יכנס האדם לבית אחר קודם שירחץ ידיו וישב ג"פ,

ע. היינו אותם האבלים האומרים לאבל אל תצער עצמך כי מה לך לעשות דמן הראוי
להיות כרצון השם יתברך ולא כרצון האדם. ט"ז.

פ. דאם אין שהות קוראים מקודם כיון שלא התחילו עדיין במצוה של ניחום אבלים, מ"א
ס"ק ד'.

צ. ואומרים זכור כי עפר אנחנו וגם הוא רמז לתחיית המתים שיחיו מעפרם, ע"ד האמור
ויציצו ויפרחו מעיר כעשב הארץ. ש"ך ס"ק ד'.

ותולשים עשבים ועפר לומר דטומאה זו אינה נטהרת אלא בג' דברים אלו, מים, אפר פרה,
ואזוב. מרמב"ן. שם בש"ך ס"ק ה'.

ק. ממנהיג' בתשובה סי' כ"ג בשם י"א, ויאמר ז' פעמים הפסוק "כי מלאכיו יצווה לך
לשמרך בכל דרכך" וכו'. שיש בזה סוד ע"פ הקבלה להבריא כוחות הטומאה. ש"ך
ס"ק ו'.

ומנהג אבותינו תורה^ר.

הגה: נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חודש, וכן נהגו להפטיר בנביא ולהתפלל ערבית במוצ"ש שהוא זמן שחוזרין הנשמות לגהינם^ש, וכשהבן מתפלל ומקדש ברבים באמרו יתגדל ויתקדש פודה אביו ואמו מגהינם.

הגה: נהגו לומר קדיש על האם אע"פ שהאב עדיין חי. ואין בידו למחות לבנו^ת שלא יאמר קדיש על אמו.

הגה: מצוה להתענות ביום שמת בו אב או אם, ולומר עליהם קדיש יתום לעולם ביום פטירתם, ומי שיודע להתפלל כל התפלה מתפלל, ואם יש אבלים אחרים תוך שבעה הם קודמים להתפלל.

הגה: מונים השבעה והשלשים מיום הקבורה אע"פ שלא שמע האבל מיד.

הגה: האבלים אומרים קדיש אפי' בשבת ויו"ט, אבל לא נהגו שהאבל יתפלל ש"ץ בשבת ויו"ט^א, אע"פ שאין איסור בדבר.

הגה: מי שיודע להתפלל יותר מועיל מקדיש יתום שלא נתקן אלא לקטנים, ומי שלא יודע להתפלל כל התפלה יתפלל בתור ש"ץ למנצח יענך ה' ביום צרה, ובא לציון וכו'.

הגה: נהגו שאין מתפללין ואומרים הקדיש יתום רק י"א חודשים^ב כדי שלא יעשו אביהם ואמם רשעים, כי משפט הרשעם בגהינם י"ב חודש.

הגה: י"א דמומר שנהרג^ג ביד עכו"ם, בניו אומרים עליו קדיש.

ר. שם במהרי"ל.

ש. כל בו בשם ההגהות.

ת. סברת הב"י.

א. וכן בימים הנוראים אסור, מ"מ אם אין אחר שעדיף ממנו מותר. ש"ך ס"ק י"ד.

ב. עיין בדברי הט"ז בסי' ר"מ סעיף ט'.

ג. ודוקא נהרג אבל מת על מטתו אין אומרים עליו קדיש, דבנהרג ע"י עכו"ם יש לו כפרה. ש"ך ס"ק ט"ו.

דף יט:

א"ר סימן עב פ"ה

עין משפט א.

ה. העומדים בשורה לנחמו הפנימיים שרואים פני האבל פטורים, והחיצונים שאינם רואים פני האבל חייבים.

י"ד סימן שג פ"ה

עין משפט ב.

א. הרואה כלאים של תורה על חבריו אפי' היה מהלך בשוק הרי זה קופץ וקורעו מעליו מיד, ואפי' היה רבו.^ד
הגה: י"א דאם היה הלובשו שוגג^ה א"צ לומר לו בשוק, ומשום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג.

ב. אם הכלאים שעל חבריו הוא כלאים מדרבנן, אינו קורעו מעליו ואינו פושטו בשוק^ו אלא כשמגיע לביתו.^ז
הגה: וגם מבית המדרש א"צ למהר לצאת^ח.

י"ד סימן שעב פ"ה

עין משפט ג.

א. אע"פ שכהן אסור לו ליכנס לבית הפרס^ט דהיינו לשדה שאבד בה קבר ושנחרש בה, ושיעורה מאה אמה, וכן אסור לכהן ליכנס לארץ העמים, מ"מ אם צריך ללכת שם כדי לישא אשה או ללמוד תורה ואין

- ד. דאין חכמה ואין תבונה נגד ה', מברכות י"ט ע"ב. ואין כבוד הבריות דוחה לא תעשה המפורש בתורה.
- ה. היינו שאינו יודע כלל שהוא כלאים אבל אם אחר שמצאו משהה עליו הוי מזיד, הגם שבשעת לבישתו היה שוגג. ש"ך מב"י.
- ו. ממשמעות הגמ' כל מקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב.
- ז. וכשמגיע לביתו גם חבריו קורעו מעליו אפי' בכלאים מדרבנן, כך העלה בנחלת צבי כאן על השו"ע.
- ח. מירושלמי פ' בתרא דכלאים.
- ט. מברייתא בע"ז דף י"ג ע"א.

לו דרך אחרת יכול לעבור^י דרך שם. וכן כהן מטמא טומאה של דבריהם לדון עם עכו"ם משום דבזה כמציל מידם.

הגה: כהן שהיה שוכב ערום והוא באהל עם המת^ב ולא ידע, אין לומר לו אלא קורא לו בסתם שיצא כדי ללבוש בגדיו תחלה, אבל אם אמרו לו שיש מת אסור לו להמתין כדי ללבוש בגדיו. ודוקא אם הוא באהל המת שזה טומאה דאורייתא, אבל אם הוא בבית הפרס או בארץ העמים שהיא טומאה מדרבנן ילביש עצמו תחילה דגדול כבוד הבריות.

הגה: כהן שישן והמת עמו צריכין להעיר אותו כדי שיצא משם^ל.

ב. קברי עכו"ם נכון לכהן ליזהר^מ שלא לילך עליהם.

הגה: אף שיש מקילין נכון להחמיר^נ. אבל קבר של מומר לע"ז מטמא כשל ישראל.

י"ד סימן שעב סעיף א

עין משפט ו.

עיין לעיל עין משפט ג

י. אבל לא על הקברים עצמם אפי' לדבר מצוה, משום שהיום כל הקברים סתומים, ויש בקברים חלל הרבה על כן הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע ואפי' נגד צד הריק שבו, אבל אם היה סתום ואין בו חלל טפח אינו מטמא אלא כנגד הטומאה ממש, ולא נגד צד הריק שבו. ט"ז ס"ק א'.

כ. דוקא באהל המת, שזו טומאה מן התורה, אבל אם היה שוכב בבית סמוך אע"פ שהוא ג"כ טמא זה רק מדרבנן. ש"ך ס"ק ב'.

ל. ואפי' בלא שהיה הוא עובר הכהן אפי' שלא ידע, מ"מ איסורא עביד בשוגג אע"פ שאינו עושה מעשה איסורא איכא, ולאחרים שיודעים מצוה עליהם להפרישו. ש"ך ממהרי"ל.

מ. דקיימ"ל קברי עכו"ם אינם מטמאין באהל, אבל במגע ומשא מטמאין, כ"כ הרמב"ם בפ"ה מהלכות טומאת מת, ועיין בברכי יוסף.

נ. עיין בפ"ת ס"ק ח', ובס"ק ט' כתב דלדעת הראב"ד בפ"ה מנזירות הלכה י"ז, דהיכא שהכהן כבר טמא שוב אינו מוזהר על הטומאה, וא"כ כהנים בזה"ז אינם מוזהרים על הטומאה, ואף דלא קיי"ל כראב"ד מ"מ במת עכו"ם איכא ס"ס, ואין למחות במי שמיקל גם בטומאת אהל בעכו"ם.

עין משפט ז.

חור"מ סימן רבע סעיפים ב ג

- ב. היה כהן והבהמה רובצת בין הקברים אינו מטמה לה ^ס.
- ג. היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון פטור הואיל ואינה לפי כבודו ^ע.
והכלל הוא ^פ כל שאילו היתה שלו היה פורק וטוען חייב בשל חבירו.
היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין, אפי' היה נשיא הרי זה פורק וטוען.

הגה: ויש חולקין ^ז בזה כמו שנתבאר בסי' רס"ג.

- ס. ממשנה בב"מ ל"ב ע"א, ונלמד ממכילתא במשפטים פרשה כ' מדכתיב וחדלת מעזוב לו, ודרשו חז"ל פעמים שאתה מתעלם. סמ"ע ס"ק ה'.
- ע. ממכילתא שם, וממשנה ב"מ כ"ט ע"ב לענין השבת אבידה, ובגמ' ל' ע"ב לענין פריקה וטעינה.
- פ. מעובדא דר' ישמעאל ב"ר יוסי שם.
- צ. טור בשם הרא"ש, ושם נתבאר דישלם מכיסו ולא יבזה נפשו, שבזה מבזה כבוד התורה, ולא אמרו אלא חכם שמחל על כבודו דוקא, אבל לא שביזה את נפשו. סמ"ע ס"ק ו'.